

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ**

Факультет права, гуманітарних і соціальних наук

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до виконання практичних (семінарських) занять

з дисципліни

**«APPLICATION TO EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS /
ЗВЕРНЕННЯ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ»**

для здобувачів вищої освіти денної форми навчання

ОС «магістр», спеціальності D8 «ПРАВО»

(електронне видання)

«До друку, в світ дозволяю»

Проректор _____

Протокол № 15/1 від 15 червня 2026 р.

Укладачі:

Котова Л.В.

Арсентьєва О. С.

Скупінський О. В.

Весь цифровий і фактичний матеріал,

бібліографічні відомості перевірені.

Написання одиниць відповідає стандартам

Київ 2026

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ

Факультет права, гуманітарних і соціальних наук

Кафедра публічного та приватного права

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до виконання практичних (семінарських) занять
з дисципліни

«APPLICATION TO EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS /
ЗВЕРНЕННЯ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ»

для здобувачів вищої освіти денної форми навчання
ОС «магістр», спеціальності D8 «ПРАВО»

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри публічного та приватного права

Протокол № _15/1_ від ____ 15 червня ____ 2026 р.

Київ 2026

Методичні вказівки до виконання практичних (семінарських) занять з дисципліни «Application to European Court of Human Rights / Звернення до Європейського суду з прав людини» для здобувачів вищої освіти денної форми навчання, які навчаються за спеціальністю D8 «ПРАВО» (відповідає спеціальності 081 «Право» за класифікатором, що діяв до 01.11.2024 р.) за освітньо-професійною програмою «ПРАВО». Укладачі: Л.В. Котова, О.С. Арсентьєва, О.В. Скупінський. Київ: вид-во Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, 2026. 41 с.

Практичні (семінарські) заняття є одним із етапів вивчення курсу «Application to European Court of Human Rights / Звернення до Європейського суду з прав людини». Методичні вказівки містять рекомендації для підготовки до практичних занять, структуру та зміст навчальної дисципліни, практичні завдання, питання для обговорення, питання для повідомлень і рефератів, словник термінів англійською мовою з перекладом, крилаті латинські вирази, нормативно-правові акти, судову практику та рекомендовану літературу.

Метою виконання практичних завдань є розвиток компетентностей щодо розуміння Європейської системи захисту прав людини та практики Європейського суду з прав людини, формування навичок аналізу Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, підготовки скарги до Суду та практичного застосування рішень ЄСПЛ у професійній юридичній діяльності.

Укладачі:	Л.В. Котова к.ю.н., професорка/ О. С. Арсентьєва, к.ю.н., професорка /О. В. Скупінський, к.ю.н., доцент
Відповідальний за випуск:	Антоненко М.І, к.і.н., доцент
Рецензент:	Шаповалова О.В., д.ю.н., професорка

© Східноукраїнський національний університет

імені Володимира Даля, 2026

ЗМІСТ

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ	5
2. СТРУКТУРА КУРСУ	9
3. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	12
4. ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО СКЛАДАННЯ ЕКЗАМЕНУ	32.
КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ	34
6. СЛОВНИК ТЕРМІНІВ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ З ПЕРЕКЛАДОМ	35
7. КРИЛАТІ ЛАТИНСЬКІ ВИРАЗИ (LATIN LEGAL MAXIMS)	37
8. НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ ТА ЛІТЕРАТУРА	38
9. ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ В ІНТЕРНЕТІ	40

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Сучасний етап європейської та євроатлантичної інтеграції України потребує підготовки правників нового покоління, які володіють не лише глибокими знаннями національного законодавства, а й здатністю кваліфіковано застосовувати Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод (далі - Конвенція) та практику Європейського суду з прав людини (далі - ЄСПЛ, Суд) у професійній юридичній діяльності. Навчальна дисципліна «Application to European Court of Human Rights / Звернення до Європейського суду з прав людини» посідає важливе місце у системі професійної підготовки магістрів права, оскільки розкриває механізм міжнародного судового захисту прав людини на європейському рівні.

Навчальний курс «Application to European Court of Human Rights / Звернення до Європейського суду з прав людини» є дисципліною, що має на меті сформувати та розвинути знання, навички та вміння здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності D8 «Право» (відповідає спеціальності 081 «Право» за класифікатором, що діяв до 01.11.2024 р.), сформовані у відповідності до освітньо-професійної програми підготовки «Право». Виконання практичних завдань є необхідним елементом вивчення дисципліни.

Метою практичних занять є засвоєння, поглиблення та розширення знань здобувачів щодо структури та повноважень ЄСПЛ, інформаційних інструментів Суду, порядку підготовки скарги, процедури провадження, інститутів тимчасових заходів і справедливої сатисфакції, механізму виконання рішень, принципу верховенства права та практики розгляду міждержавних спорів.

Практичні заняття, по суті, це заняття із розв'язання практичних задач, аналізу Конвенції, протоколів до неї та рішень ЄСПЛ, на яких організовується детальний акцентований розгляд здобувачами окремих процедурних та змістовних аспектів відповідної теми навчальної дисципліни та формуються уміння і навички їх практичного застосування шляхом індивідуального розв'язання здобувачами практичних завдань, виконання запропонованих викладачем завдань, роботи в командах тощо.

Зазначене сприяє становленню сучасного висококваліфікованого правника; формує та розвиває знання здобувачів щодо механізму захисту прав людини в рамках Ради Європи; вчить їх аналізувати рішення ЄСПЛ та готувати скарги; формує навички самостійного пошуку та аналізу практики Суду; виробляє уміння застосовувати отримані знання при оцінюванні та вирішенні конкретної правової ситуації.

Дисципліна спрямована на формування загальних (ЗК) і спеціальних (СК) компетентностей, передбачених освітньо-професійною програмою «Право» (затверджена Вченою радою СНУ ім. В. Даля, протокол № 12 від 30.06.2025 р.):

ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК2. Здатність проводити дослідження на відповідному рівні.

ЗК3. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК5. Здатність спілкуватися іноземною мовою у професійній сфері як усно, так і письмово.

ЗК6. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК8. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).

ЗК9. Здатність працювати в міжнародному контексті.

ЗК10. Здатність розробляти проекти та управляти ними.

СК1. Здатність застосовувати принципи верховенства права для розв'язання складних задач і проблем, у тому числі, у ситуаціях правової невизначеності.

СК2. Здатність аналізувати та оцінювати вплив правової системи Європейського Союзу на правову систему України.

СК3. Здатність аналізувати та оцінювати вплив Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також практики Європейського суду з прав людини на розвиток правової системи та правозастосування в Україні.

СК4. Здатність оцінювати взаємодію міжнародного права та міжнародних правових систем з правовою системою України.

СК5. Здатність використовувати сучасні правові доктрини та принципи у правотворчості та в процесі застосовування інститутів публічного і приватного права, а також кримінальної юстиції.

СК6. Здатність обґрунтовувати та мотивувати правові рішення, давати розгорнуту юридичну аргументацію.

СК7. Здатність застосовувати знання та розуміння основних засад (принципів) та процедур судочинства в Україні.

СК10. Здатність ухвалювати рішення у ситуаціях, що вимагають системного, логічного та функціонального тлумачення норм права, а також розуміння особливостей практики їх застосування.

СК11. Здатність критично оцінювати ефективність представництва і захисту прав, свобод та інтересів клієнтів.

СК12. Здатність утверджувати етичні стандарти правничої діяльності, стандарти професійної незалежності та відповідальності правника.

СК13. Здатність доносити до фахівців і нефахівців у сфері права інформацію, ідеї, зміст проблем та характер оптимальних рішень з належною аргументацією.

Відповідно до освітньо-професійної програми очікуваними результатами вивчення дисципліни є такі програмні результати навчання (ПРН):

ПРН1. Оцінювати природу та характер суспільних процесів і явищ, і виявляти розуміння меж та механізмів їх правового регулювання.

ПРН2. Співвідносити сучасну систему цивілізаційних цінностей з правовими цінностями, принципами та професійними етичними стандартами.

ПРН3. Проводити збір, інтегрований аналіз та узагальнення матеріалів з різних джерел, включаючи наукову та професійну літературу, бази даних, цифрові, статистичні, тестові та інші, та перевіряти їх на достовірність, використовуючи сучасні методи дослідження.

ПРН4. Здійснювати презентацію свого дослідження з правової теми, застосовуючи першоджерела та прийоми правової інтерпретації складних комплексних проблем, що постають з цього дослідження, аргументувати висновки.

ПРН5. Вільно спілкуватися іноземною мовою професійного спрямування (однією з офіційних мов Ради Європи) усно і письмово.

ПРН6. Обґрунтовано формулювати свою правову позицію, вміти опонувати, оцінювати докази та наводити переконливі аргументи.

ПРН7. Дискутувати зі складних правових проблем, пропонувати і обґрунтовувати варіанти їх розв'язання.

ПРН8. Оцінювати достовірність інформації та надійність джерел, ефективно опрацьовувати та використовувати інформацію для проведення наукових досліджень та практичної діяльності.

ПРН9. Генерувати нові ідеї та використовувати сучасні технології у наданні правничих послуг.

ПРН10. Аналізувати взаємодію міжнародного права та міжнародно-правових систем з правовою системою України на основі усвідомлення основних сучасних правових доктрин, цінностей та принципів функціонування права.

ПРН11. Використовувати передові знання і методики у процесі правотворення та правозастосування інститутів публічного та приватного права і кримінальної юстиції.

ПРН12. Проводити порівняльно-правовий аналіз окремих інститутів права різних правових систем, враховуючи взаємозв'язок правової системи України з правовими системами Ради Європи та Європейського Союзу.

ПРН13. Аналізувати та оцінювати практику застосування окремих правових інститутів.

ПРН14. Обґрунтовувати правову позицію на різних стадіях правозастосування.

ПРН15. Мати практичні навички розв'язання проблем, пов'язаних з реалізацією процесуальних функцій суб'єктів правозастосування.

ПРН16. Брати продуктивну участь у розробці проектів нормативно-правових актів, обґрунтовувати суспільну обумовленість їх прийняття, прогнозувати результати їх впливу на відповідні суспільні відносини.

ПРН17. Інтегрувати необхідні знання та розв'язувати складні задачі правозастосування у різних сферах професійної діяльності.

Практичні заняття проводяться як згідно з питаннями, які розглядалися під час лекційних занять, так і за питаннями, які пропонувалися здобувачам вищої освіти для самостійного вивчення.

Комплексний підхід до організації практичної підготовки дозволяє майбутнім правникам не лише опанувати теоретичні засади функціонування Європейського суду з прав людини, а й сформувані стійкі практичні навички підготовки скарг та застосування конвенційних стандартів, необхідні для успішної реалізації в обраному фаху та ефективного захисту прав і свобод людини.

2. СТРУКТУРА КУРСУ

№	Тема	Години (Л/ПЗ)	Стислий зміст	Інструменти і завдання
1	Європейська система захисту прав людини / European Human Rights System	2/2	Огляд європейської системи захисту прав людини, ключових інституцій, що забезпечують реалізацію та моніторинг прав людини на європейському континенті. Роль Європейської конвенції з прав людини, Європейського суду з прав людини, Управління Верховного комісара ООН з прав людини та Ради Європи.	Тестування.
2	Європейський суд з прав людини: структура та повноваження / European Court of Human Rights: Structure and Competence	2/2	Структура ЄСПЛ у межах Ради Європи: судові утворення (Велика палата, Палати, Комітети), адміністративні установи, роль суддів ad hoc та чергових суддів. Повноваження Суду щодо розгляду індивідуальних та міждержавних заяв, інститут консультативних висновків.	Участь в обговоренні. Індивідуальні завдання.
3	Інформаційні інструменти Європейського суду з прав людини / Information Tools of the European Court of Human Rights	2/2	Інформаційні інструменти ЄСПЛ для підготовки скарг, досліджень та вивчення правових питань: HUDOC, ECHR-KS, COURTalks-disCOURs, eComms, щорічні звіти та юридичні посібники Суду.	Індивідуальні завдання.
4	Підготовка скарги до Європейського суду з прав людини / Preparation of an Application to the European Court of Human Rights	2/2	Основні вимоги та етапи підготовки скарги: критерії прийнятності, збір документації, формування аргументації щодо порушення прав, гарантованих Конвенцією, структура формуляра заяви.	Підготовка проєкту скарги.
5	Застосування практики Європейського суду з прав людини при підготовці заяви / Application of the Case-Law of the European Court of Human Rights in the	2/2	Використання прецедентів ЄСПЛ у процесі підготовки заяви: принципи, якими керується Суд при винесенні рішень, методи пошуку та використання практики Суду для аргументації скарг.	Участь в обговоренні. Індивідуальні завдання.

№	Тема	Години (Л/ПЗ)	Стислий зміст	Інструменти і завдання
	Preparation of an Application			
6	Процедура провадження у Європейському суді з прав людини / Proceedings before the European Court of Human Rights	2/2	Етапи провадження після подання скарги: реєстрація, прийнятність, письмова та усна стадії, ухвалення рішення, можливий перегляд Великою палатою, комунікація між сторонами, роль третіх сторін, виконання рішень.	Робота у команді.
7	Тимчасові заходи та справедлива сатисфакція у Європейському суді з прав людини / Interim Measures and Just Satisfaction in the European Court of Human Rights	2/2	Інститути тимчасових заходів та справедливої сатисфакції: умови застосування тимчасових заходів, значення для захисту прав заявників, поняття справедливої сатисфакції.	Участь в обговоренні.
8	Виконання рішення ЄСПЛ / Execution of Judgments of the ECtHR: Procedures for Execution, Supervision of Execution, and Protection of Client Rights and Interests during Execution	2/2	Механізми виконання рішень ЄСПЛ: процедури виконання, контроль Комітету міністрів Ради Європи, заходи держави для усунення порушення, захист прав та інтересів клієнта під час виконання рішення.	Участь в обговоренні.
9	Принцип верховенства права у практиці Європейського суду з прав людини / Execution of Judgments of the ECtHR: Procedures for Execution, Supervision of Execution, and Protection of Client Rights and Interests during Execution	2/2	Принцип верховенства права як основоположний принцип Конвенції та його застосування в практиці ЄСПЛ, вплив на правову систему держав-членів, взаємодія з іншими основоположними правами і свободами.	Наукове дослідження.
10	Розгляд міждержавних спорів на прикладі	2/2	Розгляд міждержавних спорів у ЄСПЛ на прикладі справи «Україна проти Росії (щодо Криму)»: особливості розгляду	Кейс-практика.

№	Тема	Години (Л/ПЗ)	Стислий зміст	Інструменти і завдання
	рішення у справі «Україна проти Росії (щодо Криму)» / Consideration of interstate disputes based on the example of the decision in the case of "Ukraine v. Russia (regarding Crimea)"		міждержавних скарг, процесуальні аспекти, вплив рішення на міжнародне право та відносини між державами.	

3. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Практичне заняття 1

ЄВРОПЕЙСЬКА СИСТЕМА ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ

ПЛАН:

- Поняття та структура Європейської системи захисту прав людини.
- Рада Європи як інституційна основа системи: органи та повноваження.
- Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: значення та місце в системі.
- Європейський суд з прав людини як ключовий інституційний механізм захисту прав.
- Співвідношення регіональних (європейських) та універсальних (ООН) механізмів захисту прав людини.

***Ключові поняття:** Європейська система захисту прав людини, Рада Європи, Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, Європейський суд з прав людини, права людини, моніторинговий механізм.*

***Key concepts:** European system of human rights protection, Council of Europe, European Convention on Human Rights, European Court of Human Rights, human rights, monitoring mechanism.*

ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ:

- Які інституції складають Європейську систему захисту прав людини?
- Яка роль Ради Європи в забезпеченні дотримання прав людини державами-членами?
- У чому полягає значення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод для правової системи України?
- Як співвідноситься Європейська система захисту прав людини з універсальними механізмами захисту прав людини в рамках ООН?
- Яке значення має ратифікація Конвенції Україною для захисту прав громадян?

ТЕМИ ДЛЯ ПОВІДОМЛЕНЬ ТА РЕФЕРАТІВ:

- Історія створення та розвитку Європейської системи захисту прав людини.

- Місце України в Європейській системі захисту прав людини після ратифікації Конвенції.
- Взаємодія Ради Європи та Європейського Союзу у сфері захисту прав людини.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ:

(для обговорення на занятті, письмового виконання з посиланням на чинну Конвенцію, протоколи до неї та практику ЄСПЛ, та прикріплення в Moodle)

Завдання № 1. Складіть схему інституційної структури Європейської системи захисту прав людини, зазначивши основні органи Ради Європи та їх функції.

Завдання № 2. Порівняйте перелік прав, гарантованих Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод, із положеннями Загальної декларації прав людини ООН (1948 р.).

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО ТЕМИ:

- Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : Конвенція Ради Європи від 04.11.1950 р. (ратифіковано Законом України № 475/97-ВР від 17.07.1997 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 18.06.2026).
- Загальна декларація прав людини ООН : Декларація, Міжнародний документ від 16.12.1948 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (дата звернення: 18.06.2026).
- Саченко А. Практика Європейського суду з прав людини. Київ : Дакор, 2021. 256 с.
- Harris D., O'Boyle M., Bates E., Buckley C. Law of the European Convention on Human Rights. 5th ed. Oxford : Oxford University Press, 2023. 1088 p.

Практичне заняття 2

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ: СТРУКТУРА ТА ПОВНОВАЖЕННЯ

ПЛАН:

- Місце ЄСПЛ в інституційній системі Ради Європи.
- Судові утворення Суду: пленум, секції, палати, Велика палата, комітети у складі трьох суддів.
- Порядок обрання суддів ЄСПЛ та статус суддів ad hoc.
- Повноваження Суду щодо розгляду індивідуальних та міждержавних заяв.
- Інститут консультативних висновків ЄСПЛ (Протокол № 16).

Ключові поняття: *Європейський суд з прав людини, Велика палата, секція, комітет, суддя ad hoc, юрисдикція Суду, консультативний висновок.*

Key concepts: *European Court of Human Rights, Grand Chamber, Section, Committee, ad hoc judge, jurisdiction of the Court, advisory opinion.*

ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ:

- Яка організаційна структура Європейського суду з прав людини?
- У яких випадках справа передається на розгляд Великої палати?
- Який порядок обрання суддів ЄСПЛ та строк їх повноважень?
- Чим зумовлена потреба в інституті судді ad hoc?
- Яке практичне значення має інститут консультативних висновків за Протоколом № 16?

ТЕМИ ДЛЯ ПОВІДОМЛЕНЬ ТА РЕФЕРАТИВ:

- Реформа контрольного механізму Конвенції: від Протоколу № 11 до Протоколу № 15.
- Роль Великої палати ЄСПЛ у формуванні єдності практики Суду.
- Перспективи ратифікації Україною Протоколу № 16 до Конвенції.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ:

(для обговорення на занятті, письмового виконання з посиланням на чинну Конвенцію, протоколи до неї та практику ЄСПЛ, та прикріплення в Moodle)

Завдання № 1. Складіть порівняльну таблицю компетенції Комітету (3 судді), Палати (7 суддів) та Великої палати (17 суддів) ЄСПЛ.

Завдання № 2. Знайдіть у базі HUDOC одну справу, розглянуту Великою палатою за участю судді від України, та визначте підстави передачі справи до Великої палати.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО ТЕМИ:

- Регламент Європейського суду з прав людини (Rules of Court). Страсбург, у редакції станом на 2024 р. URL: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/Rules_Court_ENG (дата звернення: 18.06.2026).
- Harris D., O'Boyle M., Bates E., Buckley C. Law of the European Convention on Human Rights. 5th ed. Oxford : Oxford University Press, 2023. 1088 p.
- European Court of Human Rights. HUDOC Database. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/> (дата звернення: 18.06.2026).
- Протоколи до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (№ 1, 4, 6, 7, 11, 12, 13, 14, 15, 16). URL: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list-/conventions/treaty/005> (дата звернення: 18.06.2026).

Практичне заняття 3

ІНФОРМАЦІЙНІ ІНСТРУМЕНТИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

ПЛАН:

- HUDOC як основна база даних рішень та ухвал ЄСПЛ: структура та можливості пошуку.
- Платформа ECHR Knowledge Sharing (ECHR-KS) та її призначення.
- Сервіс eComms для моніторингу комунікованих справ.
- Тематичні посібники із судової практики (Case-Law Guides) та факт-листи (Factsheets).
- COURTalks-disCOURs та інші освітні ресурси Суду.

Ключові поняття: HUDOC, ECHR-KS, eComms, тематичний посібник із судової практики, факт-лист, COURTalks-disCOURs.

Key concepts: HUDOC database, ECHR Knowledge Sharing, eComms, case-law guide, factsheet, COURTalks-disCOURs.

ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ:

- Які можливості пошуку надає база даних HUDOC?
- Чим відрізняється HUDOC від платформи ECHR-KS?
- Яке призначення сервісу eComms для практикуючих юристів?
- Як використовуються тематичні посібники із судової практики при підготовці скарги?
- Яке практичне значення факт-листів (Factsheets) ЄСПЛ?

ТЕМИ ДЛЯ ПОВІДОМЛЕНЬ ТА РЕФЕРАТИВ:

- Цифровізація доступу до практики ЄСПЛ: можливості та обмеження.
- Використання інформаційних інструментів ЄСПЛ у підготовці наукових досліджень.

- Порівняльний аналіз пошукових можливостей HUDOC та Єдиного державного реєстру судових рішень України.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ:

(для обговорення на занятті, письмового виконання з посиланням на чинну Конвенцію, протоколи до неї та практику ЄСПЛ, та прикріплення в Moodle)

Завдання № 1. Здійсніть пошук у базі HUDOC рішень ЄСПЛ за статтею 6 Конвенції (право на справедливий суд), обмеживши результати справами проти України, та підготуйте короткий звіт.

Завдання № 2. Оберіть один тематичний посібник із судової практики ЄСПЛ (Case-Law Guide) на офіційному сайті Суду та підготуйте огляд його структури і змісту.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО ТЕМИ:

- European Court of Human Rights. HUDOC Database. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/> (дата звернення: 18.06.2026).
- European Court of Human Rights. Посібник із судової практики щодо права Європейського Союзу в практиці ЄСПЛ. Страсбург, затверджено 31.08.2024 р. (укр. переклад — 2025 р.). URL: https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_eu_law_in_echr_case-law_ukr (дата звернення: 18.06.2026).
- European Court of Human Rights. Case-law guides and factsheets. URL: <https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=caselaw/analysis&c=> (дата звернення: 18.06.2026).
- European Court of Human Rights. Практичний посібник з умов прийнятності. Страсбург, оновлено 31.08.2024 р. (укр. переклад — 2025 р.). URL: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/Admissibility_guide_UKR (дата звернення: 18.06.2026).

Практичне заняття 4

ПІДГОТОВКА СКАРГИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

ПЛАН:

- Критерії прийнятності заяви: вичерпання національних засобів захисту, строк звернення, *ratione materiae*, *ratione personae*, *ratione temporis*, *ratione loci*.
- Структура формуляра заяви до ЄСПЛ (стаття 47 Регламенту Суду).
- Вимоги до викладення фактів та формулювання скарг.
- Перелік необхідних додатків та документів.
- Типові підстави визнання заяв неприйнятними.

Ключові поняття: *прийнятність заяви, формуляр заяви, вичерпання національних засобів захисту, строк звернення, ratione materiae.*

Key concepts: *admissibility of application, application form, exhaustion of domestic remedies, time-limit, ratione materiae.*

ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ:

- Які критерії прийнятності встановлені статтями 34–35 Конвенції?
- Що означає вимога вичерпання національних засобів правового захисту?
- Які наслідки має пропуск строку звернення до ЄСПЛ?
- Яка структура формуляра заяви до ЄСПЛ?
- Які типові помилки призводять до визнання заяви неприйнятною?

ТЕМИ ДЛЯ ПОВІДОМЛЕНЬ ТА РЕФЕРАТИВ:

- Скорочення строку звернення до ЄСПЛ з шести до чотирьох місяців: причини та наслідки (Протокол № 15).
- Проблема «явно необґрунтованих» заяв у практиці ЄСПЛ.
- Роль юридичної клініки у підготовці скарг до ЄСПЛ.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ:

(для обговорення на занятті, письмового виконання з посиланням на чинну Конвенцію, протоколи до неї та практику ЄСПЛ, та прикріплення в Moodle)

Завдання № 1. Складіть перелік критеріїв прийнятності заяви до ЄСПЛ з посиланням на конкретні статті Конвенції та відповідну практику Суду.

Завдання № 2. Підготуйте проєкт викладу фактів та формулювання скарги (відповідні розділи формуляра заяви) для гіпотетичної справи щодо порушення статті 3 Конвенції.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО ТЕМИ:

- Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : Конвенція Ради Європи від 04.11.1950 р. (ратифіковано Законом України № 475/97-ВР від 17.07.1997 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 18.06.2026).
- Регламент Європейського суду з прав людини (Rules of Court). Страсбург, у редакції станом на 2024 р. URL: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/Rules_Court_ENG (дата звернення: 18.06.2026).
- European Court of Human Rights. Практичний посібник з умов прийнятності. Страсбург, оновлено 31.08.2024 р. (укр. переклад — 2025 р.). URL: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/Admissibility_guide_UKR (дата звернення: 18.06.2026).
- Протоколи до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (№ 1, 4, 6, 7, 11, 12, 13, 14, 15, 16). URL: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/005> (дата звернення: 18.06.2026).

Практичне заняття 5

ЗАСТОСУВАННЯ ПРАКТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ ПРИ ПІДГОТОВЦІ ЗАЯВИ

ПЛАН:

- Доктрина прецеденту у практиці ЄСПЛ: значення попередніх рішень для нових справ.
- Еволютивне (динамічне) тлумачення Конвенції: концепція «living instrument».
- Автономні поняття у практиці Суду.
- Доктрина «margin of appreciation» (свободи розсуду держав).
- Методика пошуку релевантної практики ЄСПЛ для аргументації скарги.

Ключові поняття: прецедент, еволютивне тлумачення, автономні поняття, margin of appreciation, пропорційність.

Key concepts: precedent, evolutive interpretation, autonomous concepts, margin of appreciation, proportionality.

ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ:

- Яке значення має практика ЄСПЛ для тлумачення положень Конвенції?
- У чому полягає доктрина «living instrument»?
- Що таке автономні поняття у практиці Суду та для чого вони застосовуються?
- Як діє доктрина margin of appreciation при обмеженні прав за статтями 8–11 Конвенції?
- Як правильно використовувати практику ЄСПЛ для аргументації власної скарги?

ТЕМИ ДЛЯ ПОВІДОМЛЕНЬ ТА РЕФЕРАТИВ:

- Еволюція тлумачення поняття «сім'я» у практиці ЄСПЛ.
- Доктрина margin of appreciation: межі судового розсуду держав.
- Вплив практики ЄСПЛ на розвиток національного законодавства України.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ:

(для обговорення на занятті, письмового виконання з посиланням на чинну Конвенцію, протоколи до неї та практику ЄСПЛ, та прикріплення в Moodle)

Завдання № 1. Знайдіть та проаналізуйте одну справу ЄСПЛ, у якій застосовано доктрину еволютивного тлумачення Конвенції.

Завдання № 2. Підготуйте аналітичну записку щодо застосування доктрини margin of appreciation у справі проти України за статтею 10 Конвенції.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО ТЕМИ:

- Бабанли Р. Ш., Пушкар П. В. Загальні питання розуміння і застосування практики ЄСПЛ. Том 1. Київ : Норма права, 2022. 312 с.
- Козаченко І., Слободяник Т., Бігдан М., Таран І. Застосування практики Європейського суду з прав людини в цивільному процесі України. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2023. Вип. 77, ч. 1. С. 160–170. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2023/06/27-1.pdf> (дата звернення: 18.06.2026).
- Harris D., O'Boyle M., Bates E., Buckley C. Law of the European Convention on Human Rights. 5th ed. Oxford : Oxford University Press, 2023. 1088 p.
- European Court of Human Rights. HUDOC Database. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/> (дата звернення: 18.06.2026).

Практичне заняття 6

ПРОЦЕДУРА ПРОВАДЖЕННЯ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СУДІ З ПРАВ ЛЮДИНИ

ПЛАН:

- Етапи провадження: реєстрація заяви, попередній розгляд, комунікація з державою-відповідачем.
- Письмова та усна стадії провадження.
- Інститут мирової угоди (friendly settlement) та односторонньої декларації (unilateral declaration).
- Процедура передачі справи до Великої палати.
- Інститут пілотних рішень (pilot judgment procedure).

Ключові поняття: реєстрація заяви, комунікація, мирова угода, одностороння декларація, пілотне рішення.

Key concepts: registration of application, communication, friendly settlement, unilateral declaration, pilot judgment.

ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ:

- Які основні етапи провадження у ЄСПЛ після реєстрації заяви?
- У чому полягає процедура комунікації справи державі-відповідачу?
- Яка різниця між мировою угодою та односторонньою декларацією?
- За яких умов справа передається до Великої палати?
- Яке призначення процедури пілотного рішення?

ТЕМИ ДЛЯ ПОВІДОМЛЕНЬ ТА РЕФЕРАТИВ:

- Практика укладення мирових угод у справах проти України.
- Пілотні рішення ЄСПЛ як інструмент вирішення системних проблем (справа *Burmych and Others v. Ukraine*).
- Роль третіх сторін (third-party interveners) у провадженні ЄСПЛ.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ:

(для обговорення на занятті, письмового виконання з посиланням на чинну Конвенцію, протоколи до неї та практику ЄСПЛ, та прикріплення в Moodle)

Завдання № 1. Складіть схему етапів провадження у ЄСПЛ від моменту реєстрації заяви до ухвалення остаточного рішення.

Завдання № 2. (командна робота) Розробіть проєкт односторонньої декларації від імені умовної держави-відповідача щодо визнання порушення статті 6 Конвенції у гіпотетичній справі.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО ТЕМИ:

- Регламент Європейського суду з прав людини (Rules of Court). Страсбург, у редакції станом на 2024 р. URL: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/Rules_Court_ENG (дата звернення: 18.06.2026).
- Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : Конвенція Ради Європи від 04.11.1950 р. (ратифіковано Законом України № 475/97-ВР від 17.07.1997 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 18.06.2026).
- European Court of Human Rights. HUDOC Database. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/> (дата звернення: 18.06.2026).
- Бабанли Р. Ш., Пушкар П. В. Загальні питання розуміння і застосування практики ЄСПЛ. Том 1. Київ : Норма права, 2022. 312 с.

Практичне заняття 7

ТИМЧАСОВІ ЗАХОДИ ТА СПРАВЕДЛИВА САТИСФАКЦІЯ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СУДІ З ПРАВ ЛЮДИНИ

ПЛАН:

- Правило 39 Регламенту Суду: підстави та порядок застосування тимчасових заходів.
- Юридична природа та обов'язковість тимчасових заходів для держав-учасниць.
- Інститут справедливої сатисфакції (стаття 41 Конвенції): види відшкодування.
- Критерії визначення розміру компенсації матеріальної та моральної шкоди.
- Відшкодування судових витрат.

Ключові поняття: тимчасові заходи, правило 39, справедлива сатисфакція, матеріальна шкода, моральна шкода.

Key concepts: interim measures, Rule 39, just satisfaction, pecuniary damage, non-pecuniary damage.

ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ:

- У яких випадках ЄСПЛ застосовує тимчасові заходи за правилом 39?
- Чи є тимчасові заходи юридично обов'язковими для держав? Яка практика Суду з цього питання?
- Які види відшкодування передбачені статтею 41 Конвенції?
- За якими критеріями ЄСПЛ визначає розмір компенсації моральної шкоди?
- Як вирішується питання відшкодування судових витрат у практиці Суду?

ТЕМИ ДЛЯ ПОВІДОМЛЕНЬ ТА РЕФЕРАТИВ:

- Наслідки невиконання державою тимчасових заходів ЄСПЛ.
- Розмір компенсацій у справах проти України за порушення статті 3 Конвенції.
- Тимчасові заходи ЄСПЛ у міждержавних справах в умовах збройного конфлікту.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ:

(для обговорення на занятті, письмового виконання з посиланням на чинну Конвенцію, протоколи до неї та практику ЄСПЛ, та прикріплення в Moodle)

Завдання № 1. Проаналізуйте одну справу, у якій ЄСПЛ застосував тимчасові заходи за правилом 39, та визначте їх предмет і наслідки.

Завдання № 2. Розрахуйте орієнтовний розмір справедливої сатисфакції для гіпотетичної справи, спираючись на практику ЄСПЛ щодо аналогічних порушень.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО ТЕМИ:

- Регламент Європейського суду з прав людини (Rules of Court). Страсбург, у редакції станом на 2024 р. URL: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/Rules_Court_ENG (дата звернення: 18.06.2026).
- Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : Конвенція Ради Європи від 04.11.1950 р. (ратифіковано Законом України № 475/97-ВР від 17.07.1997 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 18.06.2026).
- Калюжна Є. С. Забезпечення прав людини в Україні за матеріалами практики Європейського суду з прав людини : дис. ... д-ра філос. : 081, 07. Одеса, 2024. 204 с.
- Harris D., O'Boyle M., Bates E., Buckley C. Law of the European Convention on Human Rights. 5th ed. Oxford : Oxford University Press, 2023. 1088 p.

Практичне заняття 8

ВИКОНАННЯ РІШЕННЯ ЄСПЛ

ПЛАН:

- Механізм виконання рішень ЄСПЛ: роль Комітету міністрів Ради Європи.
- Індивідуальні заходи виконання: відновлення прав заявника, перегляд справи.
- Загальні заходи виконання: зміни законодавства, судової та адміністративної практики.
- Національний механізм виконання рішень ЄСПЛ в Україні (Закон України № 3477-IV).
- Роль Урядового уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини.

Ключові поняття: виконання рішення, Комітет міністрів, індивідуальні заходи, загальні заходи, Урядовий уповноважений.

Key concepts: execution of judgment, Committee of Ministers, individual measures, general measures, Government Agent.

ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ:

- Яка роль Комітету міністрів Ради Європи в процесі виконання рішень ЄСПЛ?
- Чим відрізняються індивідуальні заходи виконання від загальних заходів?
- Який національний механізм виконання рішень ЄСПЛ передбачено законодавством України?
- Які функції виконує Урядовий уповноважений у справах ЄСПЛ?
- Якими є основні проблеми виконання рішень ЄСПЛ Україною?

ТЕМИ ДЛЯ ПОВІДОМЛЕНЬ ТА РЕФЕРАТИВ:

- Проблема невиконання національних судових рішень в Україні: справа Юрій Миколайович Іванов проти України.
- Розширена процедура нагляду Комітету міністрів за виконанням рішень.
- Вплив виконання рішень ЄСПЛ на реформування судової системи України.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ:

(для обговорення на занятті, письмового виконання з посиланням на чинну Конвенцію, протоколи до неї та практику ЄСПЛ, та прикріплення в Moodle)

Завдання № 1. Складіть схему національного механізму виконання рішень ЄСПЛ в Україні із зазначенням компетентних органів.

Завдання № 2. Проаналізуйте звіт про виконання Україною одного з пілотних рішень ЄСПЛ та визначте вжиті загальні заходи.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО ТЕМИ:

- Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23.02.2006 р. № 3477-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text> (дата звернення: 18.06.2026).
- Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : Конвенція Ради Європи від 04.11.1950 р. (ратифіковано Законом України № 475/97-ВР від 17.07.1997 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 18.06.2026).
- European Court of Human Rights. HUDOC Database. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/> (дата звернення: 18.06.2026).
- Бабанли Р. Ш., Пушкар П. В. Загальні питання розуміння і застосування практики ЄСПЛ. Том 1. Київ : Норма права, 2022. 312 с.

Практичне заняття 9

ПРИНЦИП ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА У ПРАКТИЦІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

ПЛАН:

- Зміст принципу верховенства права (rule of law) як основоположної цінності Конвенції.
- Складники принципу: законність, правова визначеність, заборона свавілля, доступ до правосуддя.
- Вимога «якості закону» (quality of law) при обмеженні конвенційних прав.
- Принцип правової визначеності у практиці ЄСПЛ щодо суперечливої судової практики.
- Взаємодія принципу верховенства права з принципом пропорційності.

Ключові поняття: верховенство права, законність, правова визначеність, якість закону, передбачуваність.

Key concepts: rule of law, legality, legal certainty, quality of law, foreseeability.

ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ:

- Які складники принципу верховенства права виокремлює практика ЄСПЛ?
- Що означає вимога «якості закону» при обмеженні прав людини?
- Як принцип правової визначеності застосовується у справах щодо суперечливої судової практики?
- У чому полягає взаємозв'язок принципу верховенства права з принципом пропорційності?
- Яке значення принципу верховенства права для правової системи України?

ТЕМИ ДЛЯ ПОВІДОМЛЕНЬ ТА РЕФЕРАТИВ:

- Принцип правової визначеності у практиці Конституційного Суду України та ЄСПЛ: порівняльний аналіз.
- Вимога передбачуваності закону у справах щодо таємного спостереження.

- Верховенство права як умова легітимності обмеження прав людини в умовах війни.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ:

(для обговорення на занятті, письмового виконання з посиланням на чинну Конвенцію, протоколи до неї та практику ЄСПЛ, та прикріплення в Moodle)

Завдання № 1. Підготуйте науковий аналіз змісту принципу верховенства права у практиці ЄСПЛ з посиланням на конкретні рішення Суду.

Завдання № 2. Проаналізуйте справу проти України, у якій ЄСПЛ встановив порушення вимоги якості закону, та визначте наслідки цього рішення для національного законодавства.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО ТЕМИ:

- Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : Конвенція Ради Європи від 04.11.1950 р. (ратифіковано Законом України № 475/97-ВР від 17.07.1997 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 18.06.2026).
- Harris D., O'Boyle M., Bates E., Buckley C. Law of the European Convention on Human Rights. 5th ed. Oxford : Oxford University Press, 2023. 1088 p.
- Козаченко І., Слободяник Т., Бігдан М., Таран І. Застосування практики Європейського суду з прав людини в цивільному процесі України. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2023. Вип. 77, ч. 1. С. 160–170. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2023/06/27-1.pdf> (дата звернення: 18.06.2026).
- European Court of Human Rights. HUDOC Database. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/> (дата звернення: 18.06.2026).

Практичне заняття 10

РОЗГЛЯД МІЖДЕРЖАВНИХ СПОРІВ НА ПРИКЛАДІ РІШЕННЯ У СПРАВІ «УКРАЇНА ПРОТИ РОСІЇ (ЩОДО КРИМУ)»

ПЛАН:

- Особливості розгляду міждержавних справ за статтею 33 Конвенції.
- Концепція «ефективного контролю» (effective control) та екстериторіальної юрисдикції держави.
- Хронологія та процесуальні аспекти справи «Україна проти Росії (щодо Криму)».
- Порівняння зі справою «Кіпр проти Туреччини» (Cyprus v. Turkey).
- Значення рішень ЄСПЛ у міждержавних справах для міжнародно-правової відповідальності держави-агресора.

***Ключові поняття:** міждержавна справа, ефективний контроль, екстериторіальна юрисдикція, анексія, окупація.*

***Key concepts:** inter-State case, effective control, extraterritorial jurisdiction, annexation, occupation.*

ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ:

- Чим відрізняється розгляд міждержавних справ від індивідуальних заяв у ЄСПЛ?
- Як ЄСПЛ визначає наявність «ефективного контролю» держави над територією?
- Які процесуальні особливості розгляду справи «Україна проти Росії (щодо Криму)»?
- У чому подібність та відмінність справ «Україна проти Росії (щодо Криму)» та «Кіпр проти Туреччини»?
- Яке значення рішень ЄСПЛ у міждержавних справах для притягнення держави-агресора до відповідальності?

ТЕМИ ДЛЯ ПОВІДОМЛЕНЬ ТА РЕФЕРАТИВ:

- Концепція екстериторіальної юрисдикції в практиці ЄСПЛ: від *Loizidou v. Turkey* до *Україна проти Росії*.
- Правові наслідки рішення ЄСПЛ щодо прийнятності у справі «Україна проти Росії (щодо Криму)».

- Міждержавні справи ЄСПЛ як інструмент захисту державного суверенітету в умовах збройної агресії.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ:

(для обговорення на занятті, письмового виконання з посиланням на чинну Конвенцію, протоколи до неї та практику ЄСПЛ, та прикріплення в Moodle)

Завдання № 1. Проаналізуйте рішення ЄСПЛ щодо прийнятності заяви у справі «Україна проти Росії (щодо Криму)» та визначте підстави встановлення юрисдикції Російської Федерації.

Завдання № 2. Порівняйте правові позиції ЄСПЛ у справах «Україна проти Росії (щодо Криму)» та «Кіпр проти Туреччини» щодо встановлення ефективного контролю окупаційної держави.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО ТЕМИ:

- Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : Конвенція Ради Європи від 04.11.1950 р. (ратифіковано Законом України № 475/97-ВР від 17.07.1997 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 18.06.2026).
- Harris D., O'Boyle M., Bates E., Buckley C. Law of the European Convention on Human Rights. 5th ed. Oxford : Oxford University Press, 2023. 1088 p.
- European Court of Human Rights. HUDOC Database. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/> (дата звернення: 18.06.2026).
- Бабанли Р. Ш., Пушкар П. В. Загальні питання розуміння і застосування практики ЄСПЛ. Том 1. Київ : Норма права, 2022. 312 с.

4. ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО СКЛАДАННЯ ЕКЗАМЕНУ

З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «Application to European Court of Human Rights / Звернення до Європейського суду з прав людини» для здобувачів вищої освіти 1 курсу магістратури

- Поняття та структура Європейської системи захисту прав людини.
- Роль Ради Європи в забезпеченні дотримання прав людини.
- Співвідношення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод з універсальними механізмами захисту прав людини.
- Організаційна структура Європейського суду з прав людини.
- Порядок обрання суддів ЄСПЛ та статус судді ad hoc.
- Повноваження ЄСПЛ щодо розгляду індивідуальних та міждержавних заяв.
- База даних HUDOC: призначення та можливості пошуку.
- Інформаційні інструменти ЄСПЛ (ECHR-KS, eComms, COURTalks-disCOURs).
- Тематичні посібники із судової практики (Case-Law Guides) та факт-листи ЄСПЛ.
- Критерії прийнятності заяви до ЄСПЛ.
- Структура формуляра заяви до ЄСПЛ.
- Типові підстави визнання заяв неприйнятними.
- Доктрина еволютивного тлумачення Конвенції («living instrument»).
- Автономні поняття у практиці ЄСПЛ.
- Доктрина margin of appreciation (свободи розсуду держав).
- Етапи провадження у ЄСПЛ після реєстрації заяви.
- Інститут мирової угоди та односторонньої декларації.
- Процедура передачі справи до Великої палати.
- Тимчасові заходи за правилом 39 Регламенту Суду.
- Інститут справедливої сатисфакції (стаття 41 Конвенції).

- Критерії визначення розміру компенсації моральної шкоди у практиці ЄСПЛ.
- Механізм виконання рішень ЄСПЛ: роль Комітету міністрів Ради Європи.
- Індивідуальні та загальні заходи виконання рішень ЄСПЛ.
- Національний механізм виконання рішень ЄСПЛ в Україні.
- Зміст принципу верховенства права у практиці ЄСПЛ.
- Вимога «якості закону» при обмеженні конвенційних прав.
- Принцип правової визначеності у практиці ЄСПЛ.
- Особливості розгляду міждержавних справ за статтею 33 Конвенції.
- Концепція ефективного контролю та екстериторіальної юрисдикції держави.
- Справа «Україна проти Росії (щодо Криму)»: процесуальні та матеріально-правові аспекти.

5. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

За повністю виконані завдання здобувач може отримати визначену кількість балів:

Інструменти і завдання	Кількість балів
Участь в обговоренні	20
Тестування	10
Індивідуальні завдання	30
Робота у команді	20
Наукове дослідження	10
Кейс-практика	10
Разом	100

Шкала оцінювання здобувачів вищої освіти

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS
90-100	A
82-89	B
74-81	C
64-73	D
60-63	E
35-59	FX
0-34	F

6. СЛОВНИК ТЕРМІНІВ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ

З ПЕРЕКЛАДОМ (Dictionary of Terms)

З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «Application to European Court of Human Rights / Звернення до Європейського суду з прав людини»

- Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод — *European Convention on Human Rights*
- Європейський суд з прав людини — *European Court of Human Rights*
- Велика палата — *Grand Chamber*
- Палата — *Chamber*
- Комітет — *Committee*
- Суддя ad hoc — *Ad hoc judge*
- Заявник — *Applicant*
- Держава-відповідач — *Respondent State*
- Прийнятність заяви — *Admissibility of application*
- Вичерпання національних засобів правового захисту — *Exhaustion of domestic remedies*
- Предметна юрисдикція (*ratione materiae*) — *Ratione materiae*
- Юрисдикція за суб'єктом (*ratione personae*) — *Ratione personae*
- Юрисдикція за часом (*ratione temporis*) — *Ratione temporis*
- Юрисдикція за місцем (*ratione loci*) — *Ratione loci*
- Тимчасові заходи — *Interim measures*
- Справедлива сатисфакція — *Just satisfaction*
- Матеріальна шкода — *Pecuniary damage*
- Моральна шкода — *Non-pecuniary damage*
- Виконання рішення — *Execution of judgment*
- Комітет міністрів Ради Європи — *Committee of Ministers of the Council of Europe*
- Індивідуальні заходи — *Individual measures*

- Загальні заходи — *General measures*
- Пілотне рішення — *Pilot judgment*
- Мирова угода — *Friendly settlement*
- Одностороння декларація — *Unilateral declaration*
- Еволютивне тлумачення — *Evolutionary interpretation*
- Автономні поняття — *Autonomous concepts*
- Свобода розсуду держав (margin of appreciation) — *Margin of appreciation*
- Верховенство права — *Rule of law*
- Правова визначеність — *Legal certainty*
- Якість закону — *Quality of law*
- Передбачуваність закону — *Foreseeability of law*
- Міждержавна справа — *Inter-State case*
- Ефективний контроль — *Effective control*
- Екстериторіальна юрисдикція — *Extraterritorial jurisdiction*
- База даних рішень ЄСПЛ (HUDOC) — *HUDOC (database of ECHR case-law)*
- Консультативний висновок — *Advisory opinion*

7. КРИЛАТІ ЛАТИНСЬКІ ВИРАЗИ (LATIN LEGAL MAXIMS)

- *Dura lex, sed lex* – Закон суворий, але це закон.

Принцип обов'язковості дотримання закону незалежно від його суворості.

- *Ignorantia juris non excusat* – Незнання закону не звільняє від відповідальності.

Базовий принцип юридичної визначеності та загальнообов'язковості закону.

- *Lex retro non agit* – Закон не має зворотної дії.

Принцип неприпустимості зворотної дії закону в часі, важливий при оцінці юрисдикції *ratione temporis* у практиці ЄСПЛ.

- *Ubi jus, ibi remedium* – Де є право, там є і засіб його захисту.

Ілюструє нерозривний зв'язок матеріального права з процесуальними гарантіями захисту, що є основою права на ефективний засіб правового захисту (стаття 13 Конвенції).

- *Pacta sunt servanda* – Договори повинні виконуватися.

Основоположний принцип міжнародного договірної права, на якому ґрунтується обов'язковість виконання державами Конвенції та рішень ЄСПЛ.

- *Audiatur et altera pars* – Нехай буде вислухана й інша сторона.

Принцип рівності сторін та змагальності у провадженні ЄСПЛ.

- *Justitia est constans et perpetua voluntas jus suum cuique tribuendi* – Справедливість — це постійна і незмінна воля надавати кожному його право.

Класичне визначення справедливості як основи права та справедливої сатисфакції.

- *Nullum crimen, nulla poena sine lege* – Немає злочину, немає покарання без закону.

Основа принципу законності, закріпленого у статті 7 Конвенції.

- *Salus populi suprema lex esto* – Благо народу нехай буде найвищим законом.

Визначає телеологічну мету правового регулювання та межі допустимого втручання держави у права людини в публічних інтересах.

- *In dubio pro reo* – У разі сумніву — на користь обвинуваченого.

Похідний прояв принципу презумпції невинуватості, закріпленого у статті 6 § 2 Конвенції.

8. НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ ТА ЛІТЕРАТУРА

Нормативно-правові акти:

- Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 18.06.2026).
- Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : Конвенція Ради Європи від 04.11.1950 р. (ратифіковано Законом України № 475/97-ВР від 17.07.1997 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 18.06.2026).
- Протоколи до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (№ 1, 4, 6, 7, 11, 12, 13, 14, 15, 16). URL: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/005> (дата звернення: 18.06.2026).
- Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23.02.2006 р. № 3477-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text> (дата звернення: 18.06.2026).
- Регламент Європейського суду з прав людини (Rules of Court). Страсбург, у редакції станом на 2024 р. URL: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/Rules_Court_ENG (дата звернення: 18.06.2026).
- Віденська конвенція про право міжнародних договорів : Конвенція ООН від 23.05.1969 р. (ратифіковано Україною 14.04.1986 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_118#Text (дата звернення: 18.06.2026).

Спеціальна література:

- Саченко А. Практика Європейського суду з прав людини. Київ : Дакор, 2021. 256 с.
- Бабанли Р. Ш., Пушкар П. В. Загальні питання розуміння і застосування практики ЄСПЛ. Том 1. Київ : Норма права, 2022. 312 с.
- Козаченко І., Слободяник Т., Бігдан М., Таран І. Застосування практики Європейського суду з прав людини в цивільному процесі України. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2023. Вип. 77, ч. 1. С. 160–170. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2023/06/27-1.pdf> (дата звернення: 18.06.2026).
- Калюжна Є. С. Забезпечення прав людини в Україні за матеріалами практики Європейського суду з прав людини : дис. ... д-ра філос. : 081, 07. Одеса, 2024. 204 с.

- Harris D., O'Boyle M., Bates E., Buckley C. Law of the European Convention on Human Rights. 5th ed. Oxford : Oxford University Press, 2023. 1088 p.

Судова практика:

- European Court of Human Rights. HUDOC Database. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/> (дата звернення: 18.06.2026).
- European Court of Human Rights. Практичний посібник з умов прийнятності. Страсбург, оновлено 31.08.2024 р. (укр. переклад — 2025 р.). URL: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/Admissibility_guide_UKR (дата звернення: 18.06.2026).
- European Court of Human Rights. Посібник із судової практики щодо права Європейського Союзу в практиці ЄСПЛ. Страсбург, затверджено 31.08.2024 р. (укр. переклад — 2025 р.). URL: https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_eu_law_in_echr_case-law_ukr (дата звернення: 18.06.2026).
- European Court of Human Rights. Case-law guides and factsheets. URL: <https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=caselaw/analysis&c=> (дата звернення: 18.06.2026).
- Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/> (дата звернення: 18.06.2026).

9. ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ В ІНТЕРНЕТІ

- <https://hudoc.echr.coe.int> — база даних рішень та ухвал ЄСПЛ.
- <https://ks.echr.coe.int> — платформа ECHR Knowledge Sharing.
- <https://www.echr.coe.int> — офіційний сайт Європейського суду з прав людини.
- <https://www.coe.int> — офіційний сайт Ради Європи.
- <http://help.elearning.ext.coe.int> — освітня платформа Council of Europe HELP.
- <https://zakon.rada.gov.ua/laws> — інформаційна система «Законодавство України».
- <https://reyestr.court.gov.ua> — Єдиний державний реєстр судових рішень.
- <http://www.nbuv.gov.ua> — Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського.
- <http://library.snu.edu.ua> — наукова бібліотека СНУ ім. Володимира Даля.
- <http://pravo-snu.com.ua> — Факультет права, гуманітарних і соціальних наук СНУ ім. В. Даля.
- <http://pravo-snu.com.ua/clinic> — Юридична клініка «PRO BONO» при факультеті права, гуманітарних і соціальних наук СНУ ім. В. Даля.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
до виконання практичних (семінарських) занять
з дисципліни

**«APPLICATION TO EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS /
ЗВЕРНЕННЯ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ»**

для здобувачів вищої освіти денної форми навчання
ОС «магістр», спеціальності D8 «ПРАВО»
(електронне видання)

Укладачі:

КОТОВА Любов Вячеславна

АРСЕНТЬЄВА Олена Сергіївна

СКУПІНСЬКИЙ Олег Віталійович

Редактор

Техн. редактор О.В. Маслош

Оригінал-макет О.В. Маслош

Підписано до друку _____

Формат 60x84/16. Папір типограф. Гарнітура Times.

Друк офсетний. Умов. друк. арк. №. Облік. вид. арк. ____.

Тираж ____ екз. Вид. № _____. Замов. № _____. Ціна договірна.

Видавництво Східноукраїнського національного університету
імені Володимира Даля

Адреса видавництва: вул. Іоанна Павла II, 17

Тел.+38(050)218 04 78, факс (06452) 4 03 42

e-mail: vidavnictvoSNU.ua@gmail.com